

ЗМІНИ В ПЕНСІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ

Відділ науково-правового забезпечення НАН України Президії НАН України інформує про деякі основні зміни, що відбулися у зв'язку з прийняттям Верховною Радою України Закону України від 8 липня 2011 р. № 3668-VI «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» (далі — Закон 3668), який набирає чинності з 1 жовтня 2011 р.

У зв'язку з внесенням змін до ст. 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі — Закон 1058) встановлено єдиний для чоловіків і жінок вік виходу на пенсію за віком — після досягнення 60 років.

Підвищення пенсійного віку для жінок здійснюватиметься поступово таким чином:

55 років — які народилися до 30 вересня 1956 р. включно;

55 років 6 місяців — які народилися з 1 жовтня 1956 р. до 31 березня 1957 р.;

56 років — які народилися з 1 квітня до 30 вересня 1957 р.;

56 років 6 місяців — які народилися з 1 жовтня 1957 р. до 31 березня 1958 р.;

57 років — які народилися з 1 квітня до 30 вересня 1958 р.;

57 років 6 місяців — які народилися з 1 жовтня 1958 р. до 31 березня 1959 р.;

58 років — які народилися з 1 квітня до 30 вересня 1959 р.;

58 років 6 місяців — які народилися з 1 жовтня 1959 р. до 31 березня 1960 р.;

59 років — які народилися з 1 квітня до 30 вересня 1960 р.;

59 років 6 місяців — які народилися з 1 жовтня 1960 р. до 31 березня 1961 р.;

60 років — які народилися з 1 квітня до 31 грудня 1961 р.

Як компенсацію пізнішого виходу на пенсію ст. 29 Закону 1058 встановлює, що жінкам, які народилися по 31 грудня 1961 р., після виходу на пенсію її розмір підвищується на 2,5% за кожні шість місяців пізнішого виходу на пенсію, починаючи з 55 років до досягнення 60-річного віку.

Крім того, до 1 січня 2015 р. для жінок збережено право виходу на пенсію після досягнення 55 років, але це право матимуть лише ті жінки, які звільнилися з роботи, а їхній страховий стаж не менший ніж 30 років. У цьому випадку розмір пенсії зменшується на 0,5% за кожний повний чи неповний місяць дострокового виходу на пенсію.

Також ч. 1 ст. 28 Закону 1058 передбачено, що для осіб, які втратили працездатність, мінімальний розмір пенсії за віком за наявності в чоловіків 35 років, а в жінок 30 років страхового стажу встановлено в розмірі визначеного законом прожиткового мінімуму. При цьому за кожний повний рік страхового стажу понад 35 років у чоловіків і 30 років у жінок пенсія за віком збільшується на 1%, але не більше як на 1% зазначеного мінімального розміру пенсії за віком.

Право на пільгове призначення пенсії в разі досягнення 50 років зберігають жінки, які народили п'ятеро чи більше дітей і виховали їх до шестирічного віку, матері інвалідів з дитинства, які виховали їх до цього

віку. Досягнувши 45 років (жінки) і 50 років (чоловіки), матимуть право на пенсію особи, які працювали на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими й особливо важкими умовами праці за Списком № 1.

Чинними залишилися норми щодо призначення пенсії за вислугу років незалежно від віку працівникам закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, артистам, спортсменам.

Відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» з 1 жовтня 2011 р. право на пенсію матимуть жінки після досягнення віку, передбаченого ст. 26 Закону 1058 (тобто пенсійний вік поступово збільшується з 55 до 60 років за зазначеною схемою). Для чоловіків вік виходу на пенсію відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» починаючи з 2013 р. поступово збільшуватиметься до 62 років таким чином:

60 років 6 місяців — які народилися з 1 січня до 31 грудня 1953 р.;

61 рік — які народилися з 1 січня до 31 грудня 1954 р.;

61 рік 6 місяців — які народилися з 1 січня до 31 грудня 1955 р.

Установлено граничний вік перебування на державній службі (на службі в органах місцевого самоврядування, на дипломатичній службі) — 60 років для жінок і 62 роки для чоловіків.

Для призначення пенсії відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» крім стажу наукової роботи (для жінок — 15 років, для чоловіків — 20 років) потрібно мати страховий стаж: не менше як 30 років у жінок і 35 років у чоловіків.

Пенсії науковим (науково-педагогічним) працівникам призначають у розмірі 80% від сум їхньої заробітної плати за основним місцем роботи, яка визначається відповідно до ст. 23 цього Закону і ч. 2 ст. 40 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» і на яку відповідно до

законодавства нараховується збір на обов'язкове державне пенсійне страхування (внески).

Норма про збільшення пенсії на 1% заробітної плати за кожний повний рік роботи понад стаж наукової роботи, але не більше 90% середньомісячної заробітної плати втратила чинність.

Для обчислення пенсії за змінами як до Закону 1058, так і до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» буде враховано лише заробітну плату (дохід) за весь період страхового стажу починаючи з 1 липня 2000 р. (як роз'яснюють фахівці Верховної Ради України, за цей період індивідуальні відомості про застраховану особу надає відділ персоніфікованого обліку, тобто пенсіонеру не потрібно буде подавати довідку про заробітну плату з підприємства, установи, організації, де він працював).

Заробітну плату за періоди роботи до 1 липня 2000 р. буде враховано під час обчислення пенсії за бажанням пенсіонера і за умови підтвердження довідки про заробітну плату первинними документами (це право діє лише до 1 січня 2016 р.), або якщо страховий стаж починаючи з 1 липня 2000 р. становить менш як 60 місяців.

Змінами до ст. 24 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» передбачено, що для обчислення заробітку під час призначення пенсії науковому (науково-педагогічному) працівникові застосовується середня заробітна плата працівників, зайнятих у галузях економіки України, у т.ч. у сільському господарстві, за три календарних роки, що передують року звернення за призначенням пенсії. Середню заробітну плату працівників, зайнятих у галузях економіки України, у т.ч. у сільському господарстві, визначає спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі статистики. Ця норма щодо порядку визначення зарплати з урахуванням середньої заробітної плати за три календарних роки набирає чинності з 1 січня 2012 р.

За вибором особи з періоду, за який враховується заробітна плата (дохід) для обчислення пенсії, вилучаються періоди до 60 календарних місяців підряд за умови, що зазначений період становить не більш як 10% тривалості наукового стажу. У всіх випадках період, за який враховується заробітна плата, включно з винятком, передбаченим у цьому Законі, не може бути меншим ніж 60 календарних місяців.

Ч. 3 ст. 45 Закону 1058 передбачено суттєві зміни до порядку визначення заробітної плати в разі переведення з одного виду пенсії на інший.

Так, це переведення здійснюється з дня подання заяви на підставі документів про страховий стаж, заробітну плату (дохід) й ін. документів, що перебувають на час переведення з одного виду пенсії на інший у пенсійній справі, а також додаткових документів, одержаних органами Пенсійного фонду.

У разі переведення з одного виду пенсії на інший за бажанням особи може враховуватися заробітна плата (дохід) за періоди страхового стажу, зазначені в ч. 1 ст. 40 Закону 1058, із застосуванням показника середньої заробітної плати (доходу), який враховувався під час призначення (попереднього перерахунку) попереднього виду пенсії.

Якщо особа після призначення пенсії за інвалідністю продовжувала працювати і набула не менш як 24 місяці страхового стажу після призначення (попереднього перерахунку) пенсії незалежно від перерв у роботі, то в разі переведення з пенсії за інвалідністю на пенсію за віком заробітну плату для обчислення пенсії буде визначено з урахуванням середньої заробітної плати (доходу) на одну застраховану особу в цілому по Україні, з якого сплачено страхові внески за три календарних роки, що передують року звернення за призначенням пенсії за віком.

Перерахунок пенсії здійснюється також, якщо пенсіонер має не менш як 24 місяці страхового стажу після призначення (попереднього перерахунку) пенсії незалежно від

перерв у роботі. У цьому випадку враховується заробітна плата (дохід), з якої обчислено пенсію. За бажанням пенсіонера під час перерахунку пенсії може бути враховано також заробітну плату за періоди страхового стажу, зазначені в ч. 1 ст. 40 Закону 1058 (тобто можна перерахувати пенсію з урахуванням заробітку, одержаного після призначення (попереднього перерахунку) пенсії). У цьому випадку заробітна плата визначатиметься із застосуванням показника середньої заробітної плати (доходу), урахованого під час призначення (попереднього перерахунку) пенсії.

Змінами до ст. 24 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» також передбачено, що пенсіонерам, які після призначення пенсії відповідно до цього Закону працювали за строковим трудовим договором (контрактом) на посадах наукових (науково-педагогічних) працівників і набули не менше як 24 місяці страхового стажу, пенсію перераховують з урахуванням стажу наукової роботи після призначення пенсії. Перерахунок здійснюється із заробітної плати наукового (науково-педагогічного) працівника, з якої обчислено пенсію, або із заробітної плати, визначеної в порядку, передбаченому ч. 3–7 цієї статті, із застосуванням показника середньої заробітної плати (доходу), урахованого під час призначення (попереднього перерахунку) пенсії.

У випадках звернення по перерахунок пенсії за Законом 1058 з урахуванням заробітної плати, одержаної після призначення (попереднього перерахунку) пенсії, потрібно в кожному конкретному випадку зважати, що в такому разі буде застосовано норми ст. 28 Закону 3668 щодо збільшення страхового стажу для визначення мінімальної пенсії за віком і відповідного підвищення пенсії за страховий стаж з розрахунку для жінок понад 30 років, а для чоловіків — понад 35 років.

Звертаємо увагу, що в п. 4 ст. 1 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску

на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» змінено максимальну суму для нарахування єдиного внеску, вона дорівнює 17 розмірам установленого законом прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Установлено, що максимальний розмір пенсії (крім пенсійних виплат з Накопичувального пенсійного фонду) або щомісячного довічного грошового утримання (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною, індексації та ін. доплат до пенсії, установлених законодавством, крім доплат до надбавок окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною), призначених (перерахованих), у т.ч. відповідно до законів України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про пенсійне забезпечення», не може перевищувати десяти прожиткових мінімумів, установлених для осіб, які втратили працездатність.

Прожитковий мінімум для осіб, які втратили працездатність, становитиме з 1 жовтня 2011 р. 784 грн, а з 1 грудня — 800 грн. Отже, максимальна пенсія становитиме 7640 грн і 8000 грн відповідно.

Змінами ст. 24 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» передбачено, що пенсія, призначена відповідно до цього закону, виплачується в період роботи на посадах, які дають право на призначення пенсії в порядку і на умовах, передбачених цим Законом, у розмірі, обчисленому відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», а після звільнення з таких посад — у розмірі, обчисленому відповідно до цього Закону.

Водночас, згідно з п. 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону 3668 зазначений порядок виплати пенсії не поширюється на пенсіонерів, яким призначено пенсію та які

влаштувалися на роботу до набрання чинності цим Законом.

За таких умов пенсіонери, яким пенсію призначено до 01.10.2011 відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» і які працюють на посадах наукових (науково-педагогічних) працівників за строковим трудовим договором (контрактом), укладеним до 01.10.2011, зберігають право на отримання пенсії до моменту звільнення. Просимо звернути увагу, що відповідно до Положення про порядок укладення контрактів при прийнятті (найманні) на роботу працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 березня 1994 р. № 170, за два місяці до закінчення строку чинності контракту за угодою сторін його можна продовжити або укласти на новий строк. Отже, у разі продовження контракту право на отримання пенсії зберігається, а в разі переукладення втрачається, оскільки йдеться про укладення нового контракту.

Законом 3668 також установлено, що достроково призначена пенсія (незалежно від закону, за яким вона призначена) не виплачується пенсіонерам, які працюють, до досягнення встановленого відповідним законом пенсійного віку з урахуванням пп. «г» ч. 1 п. 1 ст. 26 Закону України «Про зайнятість населення», п. «в» ч. 2 ст. 12 Закону України «Про загальні засади подальшої експлуатації і зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення зруйнованого четвертого енергоблоку цієї АЕС на екологічно безпечну систему», ст. 21 Закону України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні».

Світлана ЧЕРНОВСЬКА,
начальник Відділу
науково-правового забезпечення
діяльності НАН України
Президії НАН України